
ZESZTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Przyrodnicze 1990 z.7

ALEKSANDRA KOWALCZYK

WSP w Bydgoszczy

PROPOZYCJA BADANIA REALIZACJI POZNAWCZO-WYCHOWAWCZEJ FUNKCJI
KRAJOZNAWSTWA I TURYSTYKI WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY

Podstawowym zadaniem edukacji młodego pokolenia jest wielostronny rozwój każdego dziecka. Dotyczy to zarówno rozwoju intelektualnego, jak i fizycznego oraz umiejętności przystosowania się do życia w szybko zmieniających się warunkach środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego naszego kraju. Dlatego na pierwszym miejscu stawia się takie wartości jak:

- ogólnoludzkie normy moralne,
- pozytywny i odpowiedzialny stosunek do pracy,
- rozwijanie uczuć patriotyzmu, przywiązanie do postępowych tradycji narodu polskiego oraz troska o pomyślną przyszłość socjalistycznej Polski,
- umiejętność korzystania z dóbr kultury materialnej i rozwijanie wrażliwości estetycznej,
- dbałość o własny rozwój intelektualny i fizyczny oraz higienę psychiczną,

Jedną z form realizacji tych wartości jest uprawianie turystyki i krajoznawstwa, które może być środkiem poznania i rozwoju własnej osobowości oraz może usuwać zmęczenie poprzez kontakty z przyrodą i dobrami kultury materialnej, a także zaspokajać naturalną potrzebę ruchu i przeżyć estetycznych dzieci i młodzieży. Tak więc turystyka i krajoznawstwo spełniają funkcje poznawczą, wychowawczą, zdrowotną i rozrywkową.

Istnieje obszerna literatura na temat funkcji turystyki generalnie oraz funkcji turystyki i krajoznawstwa wśród dzieci

i młodzieży w szczególności.

Na ogół wiadomo jaką rolę spełnia turystyka i krajoznawstwo wśród dzieci i młodzieży szkolnej, natomiast we współczesnej literaturze brak jest obszerniejszych opracowań przedstawiających faktyczny stan jej realizacji. Nie wiadomo w jakim stopniu turystyka wpływa na rozwój jednostki i jak kształtuje jej osobowość. Dotychczas nie podjęto szerszych badań w tym zakresie i dlatego w niniejszym opracowaniu przedstawiono propozycje badań realizacji funkcji kształcącej i wychowawczej turystyki i krajoznawstwa w szkole.

Celem tych badań byłoby:

- uzupełnienie dotychczasowej wiedzy o poznawczej i wychowawczej roli turystyki,
- ustalenie efektów realizacji celów poznawczych i wychowawczych turystyki i krajoznawstwa,
- wskazanie możliwości i kierunków rozwoju turystyki szkolnej zgodnie z potrzebami współczesnej edukacji młodego pokolenia oraz skuteczności kształtowania kultury turystycznej, która jest częścią kultury osobistej każdego człowieka.

Problematyka badań

Problemem badawczym byłoby pytanie w jakim stopniu w obecnych warunkach szkoły turystyka w połączeniu z krajoznawstwem wpływa na wzbogacenie wiedzy o własnym regionie i kraju, wpływa na rozwój umysłowy dziecka oraz kształtuje jego osobowość.

Badania mogłyby mieć charakter diagnostyczno-weryfikacyjny. Celem badań warstwy diagnostycznej byłoby rozeznanie w ob-
jawach wpływu uprawiania turystyki i krajoznawstwa na kształ-
cenie i wychowanie jednostki.

Zadaniem badań warstwy weryfikacyjnej może być ustalenie zależ-
ności między aktywnością turystyczną a wynikami kształcenia i
wychowania. Chodzi o ustalenie związków korelacyjnych, które
będą orzekały o występującej zależności statystycznej między
aktywnością turystyczną, a umiejętnością przyswajania i rozumie-
nia wiedzy, umiejętnością prawidłowego obserwowania faktów i zja-
wisk, ich prawidłową interpretacją, jak również ukształtowanymi
postawami społecznymi. K. Denek uważa, że "turystyka w szkołach
wzbogacona o treści krajoznawcze należy do społeczno-użytecznej

i naukowo-dydaktycznej grupy działań, które są zorientowane na poznanie ojczystego kraju".

Tak więc ustalono, przedmiotem badań /zmienną zależną/ mógłby być wpływ turystyki w połączeniu z krajoznawstwem na kształcenie i wychowanie.

W sferze poznawczo-informacyjnej można badać poziom wiedzy z zakresu:

- poznania krajobrazu własnego kraju i regionu,
- poznania ludzkiej pracy i jej wpływu na środowisko przyrodnicze,
- poznania rozwoju gospodarczego regionu i kraju,
- poznania i rejestrowania martyrologii narodu polskiego,
- zamiłowania do zbieractwa i kolekcjonerstwa krajoznawczego.

W sferze wychowawczej należy badać:

- postawy interpersonalne i intrapersonalne,
- poczucie patriotyzmu,
- stosunek do przyrody i dobór kultury materialnej,
- ukształtowanie wrażliwości estetycznej,
- ukształtowanie umiejętności praktyczno-technicznych.

Wymienioną tematykę można badać we współzależności /zmienna niezależna/ stosowanych w pracy szkoły form ruchu turystycznego, do których zaliczono:

- wycieczki przedmiotowe,
- wycieczki krajoznawczo-turystyczne,
- obozy stałe,
- obozy wędrowne,
- wczasy letnie i zimowe /kolonie/,
- imprezy turystyczne.

Obie zmienne należą do kategorii zmiennych porządkowych, gdzie wystąpi porównywanie uczniów według ich wiedzy, umiejętności oraz cech osobowości. Wskaźnikiem wpływu turystyki, w połączeniu z krajoznawstwem, na kształtowanie dzieci i młodzieży szkolnej jest:

- ilość pozytywnych odpowiedzi z wiedzy krajoznawczej oraz ilość odpowiedzi wskazujących na pozytywne postawy,
- ilość bardzo dobrych i dobrych ocen z następujących przedmiotów nauczania: języka polskiego, historii, biologii, środowis-

ka społeczno-przyrodniczego, geografii, wiedzy obywatelskiej oraz ocen z zachowania.

Wskaźnikiem aktywności dzieci i młodzieży szkolnej byłoby uczestnictwo w wymienianych formach ruchu turystycznego. Związek przyczynowy między zmiennymi polega na tym, że uczniowie o większej aktywności turystycznej powinni wykazać się większą wiedzą krajoznawczą, posiadać lepsze oceny z wymienionych przedmiotów, w stosunku do uczniów mniej aktywnych turystycznie. Z wychowawczego punktu widzenia uczniowie bardzo aktywni turystycznie powinni w większości posiadać pozytywne cechy osobowości i odpowiednio ukształtowane postawy.

Badania pisemne powinny objąć uczniów:

- młodszy wiek szkolny: 7-8-11 lat /klasy II, III, IV/
- średni wiek szkolny: 12-13 lat /klasy V i VI/
- starszy wiek szkolny: 13-15 lat /klasy VII-VIII/
- wiek dorastania: 15-19 lat /szkoły ponadpodstawowe/

Metody badań

Pomiaru zmiennych można dokonać przy pomocy pytań zawartych w kwestionariuszu, ponieważ problem może być rozwiązany metodą ankietową i uzupełniony wywiadem. Analizy zebranego materiału powinno się dokonać przy pomocy statystyki matematycznej.

Pytania w kwestionariuszu ucznia dotyczą:

- danych osobowych ucznia,
- danych o aktywności turystycznej badanego,
- stosunku osobistego do turystyki /zainteresowań, wyobrażeń, motywacji i potrzeb/,
- wiadomości zdobytych podczas uprawiania turystyki,
- zdobytych umiejętności praktycznych,
- ukształtowanych postaw i cech osobowości.

Pytania w kwestionariuszu dla nauczyciela dotyczą:

- danych osobowych,
- posiadanych kwalifikacji do prowadzenia działalności turystycznej w szkole,
- stosunku władz miejscowych i oświatowych,
- stosunku komitetu rodzicielskiego do turystyki,
- aktywności nauczycieli i jego uczniów,
- stosunku nauczycieli do turystyki i krajoznawstwa w szkole,

- trudności na jakie napotykają nauczyciele w działalności turystycznej.

Wywiad z uczniami dotyczyłby także aktywności turystycznej i preferowanych form turystyki. Kwestionariusz ankietowy dla nauczycieli miałby za zadanie zbadać warunki uprawiania turystyki; co utrudnia lub przeszkadza w organizowaniu ruchu turystycznego w pracy szkoły. Ankiety klas IV, V, VI, VII, VIII i szkół ponadpodstawowych będą miały podobne pytania w zakresie sfery wychowawczej, odmiennie natomiast powinny być pytania sfery poznawczo-informacyjnej, ponieważ należy je dostosować do poziomu wiedzy dzieci. Całkowicie inny zestaw pytań powinna mieć ankieta dla klas II, III dlatego, że wiek tych dzieci ogranicza ich "przeszrenny wiek turystyczny". Tę część kwestionariusza - ankiety, która dotyczy sfery poznawczo-informacyjnej można opracować na podstawie analizy programu nauczania wybranych wcześniej przedmiotów oraz programu działania SKKT.

Do badania warstwy wychowawczej można przystosować kwestionariusze opracowane przez specjalistów tej problematyki. W celu ustalenia przydatności sporządzonych narzędzi badawczych należy przeprowadzić badania pilotażowe, które miałyby za zadanie sprawdzenie ich poprawności i uściślenie pytań. Badaniami powinna być objęta duża populacja w granicach paru tysięcy uczniów szkół podstawowych, średnich, zawodowych. Wyboru uczniów do badań można dokonać w taki sposób, by powstała prawdziwa losowa próba. Najpierw można wybierać losowo miejscowość z listy alfabetycznej, osobno stworzonej dla miasta i dla wsi w każdym województwie. W miastach wojewódzkich szkoły można wybierać losowo według liczby porządkowej. W wybranych szkołach można badać uczniów klas "b". Po zebraniu wypełnionych anonimowo ankiet należy przystąpić do wywiadu jawnego, który miałby za zadanie ustalenie aktywności turystycznej badanych uczniów. Dokonać tego można w ten sposób, że uczniowie będą kolejno pytani /według listy w dzienniku/ ile razy uczestniczyli w wymienionych wcześniej formach turystyki. Każdej z tych form turystyki mogą być przypisane pewne umowne wartości różniące się pod względem czasu trwania, a przez to również możliwości poznawczych i wychowawczych turystyki. Przykładowo można zastosować następującą skalę:

- obozy wędrowne - 10 punktów,
- imprezy turystyczne - 8 punktów,
- wczasy letnie i zimowe oraz obozy stałe - 6 punktów,
- wycieczki krajoznawcze jedno i dwudniowe - 4 punkty
- wycieczki przedmiotowe - 2 punkty.

Następnie doda się otrzymane wartości do każdego badanego ucznia, ustali się przedziały wartości i podzieli się klasę na trzy grupy

aktywni	średnio aktywni	mało aktywni
1	1	1
2	2	2
3	3	3

W każdej z tych grup porównałoby się oceny uczniów z następujących przedmiotów: języka polskiego, historii, biologii, środowiska społecznego-przyrodniczego, geografii, wychowania obywatelskiego oraz ocen z zachowania z ich /uczniów/ wcześniej ustaloną aktywnością turystyczną.

Metoda opracowania materiału empirycznego

Zebrany materiał empiryczny z poszczególnych poziomów nauczania zostałby opracowany metodą wnioskowania statystycznego przy użyciu maszyny cyfrowej. W założeniu opracowania przewiduje się analizę ilościową zawartych w ankietach pytań, która będzie polegała na:

- podsumowaniu pytań ankietowych /podliczeniu odpowiedzi/,
- zamknięciu i podsumowaniu pytań otwartych.

Analiza materiału pochodzącego z wywiadu będzie dotyczyła:

- zestawienia informacji uzyskanych z wywiadu i ocen dziennika poszczególnych uczniów,
- obliczenia istotności różnic uczniów aktywnych i mało aktywnych turystycznie.

Na tej podstawie będziemy w stanie powiedzieć:

- czym jest uwarunkowana aktywność turystyczna uczniów,
- jaki jest stosunek dyrekcji badanych szkół do uprawiania turystyki przez uczniów,

- jaki jest stosunek rodziców do turystyki,
- jakie jest przygotowanie nauczyciela i jakie jest jego zaangażowanie w działalność turystyczną w szkole,
- jaki jest poziom wiedzy turystycznej uczniów i jakie reprezentują postawy,
- jak uczniowie oceniają uprawianą przez siebie turystykę.

Zastosowanie metody korelacji pozwoliłoby na ustalenie związku między:

- warunkami uprawiania turystyki i aktywnością turystyczną,
- aktywnością turystyczną a poziomem wiedzy i umiejętności krajoznawczych oraz postaw i zachowań.

Warunki działalności turystycznej są zależnością wspólną dla aktywności turystycznej oraz efektów poznawczych i wychowawczych uprawiania turystyki, czyli wspólna jest przyczyna kształtowania obu zmiennych. Występowanie dodatniej współzależności pozwoliłoby stwierdzić, że lepsze warunki uprawiania turystyki podnoszą jej jakość i zwiększają aktywność turystyczną uczniów, a to z kolei zwiększa funkcję kształcącą i wychowawczą turystyki. Będą to związki statyczne. Ponieważ występowanie związku korelacji między wymienionymi zmiennymi jest tylko sygnałem ich zależności przyczynowej, dlatego wymagane jest wprowadzenie modelu regresji wielorakiej.

Końcowe opracowanie zawierałoby wnioski badań w postaci twierdzeń dotyczących:

- preferowanych form turystyki w szkole i kierunków jej rozwoju,
- programowania działalności turystycznej w szkole,
- **kształcenia** kadr do rozwoju działalności turystycznej w szkole,
- rozwijania funkcji kształcącej i wychowawczej turystyki w szkole,
- wpływu turystyki na rozwój zainteresowań.

LITERATURA

- 1 Denek K., Stan i potrzeby krajoznawstwa i turystyki w szkole, Ruch Pedagogiczny 1973 nr 3
- 2 Denek K., Poznawczo-wychowawcze aspekty działalności krajoznawczo-turystycznej we współczesnej szkole, Koszalin Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych 1981
- 3 Krajoznawstwo i turystyka w szkole, red. T.Łobożewicz, Warszawa WSiP 1985

A N E K S

Drogi uczniu!

Zwracamy się do Ciebie, abyś szczerze i wyczerpująco odpowiedział na pytania zawarte w tej ankiecie, ponieważ jej celem jest zbadanie w jakim stopniu turystyka i krajoznawstwo pomagają Tobie w kształceniu się i wychowaniu, i czy uprawianie turystyki sprawia Tobie przyjemność.

A N K I E T A U C Z N I A K L A S Y V I I i V I I I

1. Miejsce zamieszkania: miasto pow. 50 tys. mieszkańców,
miasto 15-50 tys., miasto 5-15 tys., wieś gmina, wieś /
/odpow. podkreślić/
2. Miejscowość w której znajduje się Twoja szkoła. Podaj
jedno z określeń z punktu 1
3. Płeć; chłopiec, dziewczynka /odpow. podkreślić/
4. Wiek
5. Klasa
6. Przynależność społeczna głowy rodziny /odpow. podkreśl/
a/ inteligencja /wyższe wykształcenie/
b/ inteligencja /średnie wykształcenie/
c/ robotnik wykwalifikowany/
d/ robotnik niewykwalifikowany
e/ rzemieślnik
f/ rolnik
g/ właściciel przedsiębiorstwa
h/ inne zawody /jakie?/
7. Posiadam /odpow. podkreśl/
a/ oboje rodziców
b/ jedno
c/ jestem sierotą
8. Do jakich organizacji szkolnych należysz /odpow. podkreśl/
ZHP, SKKT, LOP, LOK
9. Do jakich szkolnych kół zainteresowań należysz
10. Czy posiadasz sprawności harcerskie?
- a/ tak
b/ nie
Jeśli tak, to jakie?

11. Co najchętniej robisz w czasie wolnym od obowiązków szkolnych /odpow. podkreśl/
a/ jadę na wycieczkę
b/ idę na spacer
c/ bawie się na wolnym powietrzu
d/ czytam książkę
e/ uprawiam sport
f/ inne zajęcia /jakie?/
12. Czy uczestniczyłeś w wycieczkach z rodzicami? /odpow. podkreśl/
a/ tak
b/ nie
13. Jeżeli uczestniczyłeś, to ile razy?
14. W jakich formach ruchu turystycznego brałeś udział w życiu, ile razy w każdej klasie?
a/ wycieczki przedmiotowe
b/ wycieczki krajoznawcze
c/ kolonie
d/ obozy wędrownie
e/ obozy stałe
f/ inne, jakie
15. Która z wymienionych imprez była dla Ciebie najbardziej udana?
16. Co Tobie przeszkadza w uprawianiu turystyki? /odpow. podk./
a/ nie jesteś zainteresowany taką formą wypoczynku
b/ szkoła nie organizuje wycieczek
c/ rodzice nie wyrażają zgody na uprawianie turystyki?
d/ nie uprawiam turystyki z powodu braku finansów rodziców
e/ inne przeszkody, jakie
17. Jakie są powody uprawiania przez ciebie turystyki?
/uszereguj przy pomocy cyferek kolejność odpowiedzi od najważniejszej do mniej ważnej/
a/ chęć oderwania się od codziennego życia
b/ piękno przyrody

- c/ chęć poznania własnego kraju
 - d/ ryzyko i przygody
 - e/ inne powody, jakie?
18. Czy posiadasz odznaki turystyczne?
- a/ tak
 - b/ nie
19. Co najbardziej lubisz zwiedzać ? /odpow.podkreśl/
- a/ muzea
 - b/ zabytki architektury
 - c/ pamiątki historyczne /pola bitew, miejsca pamięci narodowej, obozy zagłady, pomniki/
 - d/ współczesne budowle
 - e/ parki narodowe i rezerваты przyrody
 - f/ oglądać krajobrazy
 - g/ inne obiekty, jakie?
 -
20. Która z wycieczek, obozów, kolonii w/g Ciebie była udana i dlaczego?
- a/ wymień rodzaj imprezy i kto był organizatorem
 -
 -
21. Czy to, co na imprezie turystycznej się Tobie podoba starasz się utrwalić?
- a/ tak zawsze
 - b/ tak czasami
 - c/ nie
22. W jaki sposób starasz się utrwalić to, co Tobie się podoba? /odpow.podkreśl/
- a/ fotografujesz
 - b/ rysujesz
 - c/ kupujesz widokówki, foldery
 - d/ zbierasz eksponaty w postaci próbek skał lub okazów roślin
 - e/ inny sposób, jaki?
 -
23. Czy w Twoim regionie żyją współcześni twórcy sztuki ludowej? /odpow.podkreśl/

- a/ tak
- b/ nie
- c/ nie wiem

Jeżeli żyją, to co tworzą?

24. Czy w przeszłości w Twoim regionie żyli sławni ludzie?

/odpow.podkreśl/

- a/ tak
- b/ nie
- c/ nie wiem

Jeżeli żyli, to podaj nazwisko

25. Czy uczniowie Twojej szkoły opiekują się miejscami pamięci narodowej? /odpow.podkreśl/

- a/ tak
- b/ nie
- c/ nie wiem

26. Czy w Twojej okolicy rosną rośliny podległe ochronie?

/odpow.podkreśl/

- a/ tak
- b/ nie
- c/ nie wiem

Jeżeli wiesz, to napisz, czy widziałeś ich na wycieczce

.....

27. Czy w Twojej okolicy są:

- a/ parki narodowe
- b/ rezerваты przyrody
- c/ parki krajobrazowe
- d/ pomniki przyrody

/odpow.podkreśl/

28. Czy byłeś w muzeum /odpow.podkreśl/

- a/ tak
- b/ nie

Jeżeli tak, to w jakim?

29. Czy w Twojej ikolicy jest zakład produkcyjny, który Twoim zdaniem niszczy przyrodę? /odpow.podkreśl/
a/ tak
b/ nie
c/ nie wiem
Jeżeli istnieje, to przy jakiej okazji go widziałeś
.....
30. Czy w czasie imprezy turystycznej obserwowałeś skutki zniszczenia środowiska? /odpow.podkreśl/
a/ tak
b/ nie
c/ nie zwracałem uwagi
31. Jeżeli obserwowałeś skutki zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego to które z poniżej wymienionych zjawiska /odpow.podkreśl/
a/ dymiące kominy
b/ płynącą w rzece brudną wodę
c/ rośliny pokryte pyłem
d/ żółknące liście roślin
e/ nieprzyjemne zapachy
32. Jakie skały Twojej ikolicy poznałeś na wyciece? /odpow. podkreśl/
a/ piaski
b/ żwiry
c/ gliny
d/ wapienie
e/ granity
f/ nie poznałem żadnej z wymienionych skał
33. Czy widziałeś w czasie imprezy turystycznej odmienne od tych, w których żyjesz warunki środowiska przyrodniczego? /odpow.podkreśl/
a/ tak
b/ nie
c/ nie wiem
34. Czy w wymienionej przez Ciebie krainie jest inne /odpow. podkreśl/
a/ krajobraz naturalny

- b/ krajobraz antropogeniczny
c/ inne zjawiska, jakie?
35. Wymień, który z poznanych przez Ciebie regionów turystycznych jest najbardziej atrakcyjny i dlaczego?
36. Czy byłeś w części miasta zbudowanej w średniowieczu?
/odpow.podkreśl/
a/ tak
b/ nie
c/ nie wiem
37. Który z wymienionych stylów najbardziej Ci się podoba?
/odpow.podkreśl/
a/ gotycki
b/ renesans
c/ barok
d/ klasycyzm
e/ secesja
f/ nie wiem
Co i gdzie oglądałeś w tym stylu?
38. Czy przez Twój region przebiegają szlaki turystyczne, jeżeli tak to który z nich najczęściej odwiedzasz? /przez jakie miejscowości przebiega/
39. Napisz jak chronisz przyrodę w czasie uczestnictwa w imprezie turystycznej?
40. Polecono Tobie wybrać miejsce rozbicia namiotu, masz kilka możliwości, które wybierzesz? /odpow.podkreśl/
a/ na polanie w lesie
b/ pod lasem
c/ nad brzegiem jeziora lub rzeki
d/ w pewnym oddaleniu od wody
Napisz dlaczego wybrałeś to miejsce?

41. Czy umiesz określić strony świata bez kompasu? /odpow. podkreśl/
a/ tak
b/ nie
c/ nigdy tego nie robiłem
42. Jeżeli umiesz określić strony świata bez kompasu to w jaki sposób? /odpow. podkreśl/
a/ przy pomocy azymutu
b/ przy pomocy zegarka
c/ przy pomocy gwiazdy polarnej
d/ przy pomocy pokroju korony drzewa
e/ w inny sposób
43. Czy gotowałeś w warunkach turystycznych potrawy?
a/ tak
b/ nie
44. Czy rozkładałeś namiot?
a/ tak
b/ nie
45. Czy samodzielnie naprawiłeś sprzęt turystyczny?
a/ tak
b/ nie
46. Jakie cechy charakteru najbardziej cenisz u koleżanki, kolegi? /podkreśl jedną linią te cechy, które według Ciebie są najważniejsze, zaś dwoma liniami te cechy, które dla Ciebie są najmniej ważne/
a/ uczynność
b/ koleżeństwo
c/ pracowitość
d/ zdyscyplinowanie
e/ wytrwałość
f/ umiejętność radzenia sobie w różnej sytuacji
g/ poczucie humoru
h/ umiejętność odczuwania piękna
47. Czy zgadzasz się z tym, że pojęcie patriotyzmu w czasach współczesnych jest przestarzałe /odpow. podkreśl/
a/ tak
b/ nie
c/ nie mam zdania

48. Poniżej podane są różne cele życiowe. Podkreśl jedną linią te dwa cele, o których osiągnięcie Twoim zdaniem warto szczególnie zabiegać, zaś dwoma liniami te dwa cele, o które według Ciebie nie warto się starać.
- a/ wysokie stanowisko
 - b/ pełne przygód życie
 - c/ szacunek ludzi
 - d/ poświęcenie w obronie kraju
 - e/ szczęście rodzinne
 - f/ zajmująca praca
 - g/ dobrobyt materialny
 - h/ rozgłos sława
 - i/ zabawy, rozrywki
 - j/ zbawienie duszy
 - k/ spokojne życie
 - l/ praca, pomoc dla innych
 - m/ rozwój własnej osobowości
 - n/ osiągnięcia twórcze /np. w nauce, sztuce/
 - o/ grono oddanych przyjaciół
 - p/ walka o lepszą przyszłość Polski w świecie
49. Jeżeli w czasie wycieczki Twojemu koledze zerwał się pasek od plecaka co Ty zrobisz?
- a/ pójdę dalej, bo nie wiem jak mogę pomóc
 - b/ zatrzymam się i spróbuję coś zrobić, ale jeżeli nie potrafię nic zrobić, to pójdę z innymi
 - c/ będę niósł plecak razem z kolegą

INVESTIGATION OF THE INSTRUCTIVE AND EDUCATIONAL FUNCTIONS OF
TOURISM AMONG SCHOLL CHILDREN AND TEENAGERS

Summary

Instruction and education are the most important functions of tourism. This paper presents suggestions of how to study correlations between touristic activity, the level of touring knowledge, and the level of touring knowledge, and the results of shaping pupils attitudes.

The investigation should be carried out by means of questionnaires and the collected data should be worked out statistically. The paper presents study questionnaires for the seventh and eighth forms.